

nyttetenkning, så er det ikke slik at vi uten videre aksepterer og underkaster oss den teknologiske logikken.

Kan en bro være rasistisk?

Deterministenes dystre spådommer om fremmedgjorthet og gjennomkalkulerende tankemønstre har ikke helt slått til, iallfall ikke ennå. Men heller ikke instrumentalistene får et poeng her, fordi det jo er slik at motstand mot et fenomen bekrefter selve fenomenet. Fremveksten av alternative måter å leve med teknologi på er tydelige uttrykk for at teknologier har samfunns- og verdimessige konsekvenser som oppleves som negative, uønskede og truende.

Et berømt eksempel på at **teknologiers verdiladethet** kan ha samfunnsmessige konsekvenser, finner vi hos teknologifilosofen Langdon Winner (1944–). «*Technologies have politics*» (Winner 1986), sier han, og viser til broene som går over motorveiene som går fra New York og ut til Jones Beach og andre rekreasjonsområder på Long Island. Disse veiene og broene over dem ble anlagt på 1930-tallet av New Yorks daværende byplanlegger, Robert Moses, og broene er bygd svært lavt. Dette hindrer større transportmidler som f.eks. busser fra å kjøre på motorveiene.

Dette var verken tilfeldig eller et uhell, ifølge Winner. Moses ønsket nemlig ikke at den fargede befolkningen i New York skulle benytte strendene. På den tiden var det kun samfunnets øvre sjikt som eide privatbiler. Den fattige – og fargede – befolkningen tok buss. Ved å hindre bussforbindelse mellom New York og Jones Beach og andre strender klarte Moses i praksis å forbeholde strendene for de hvite (og rike) (Winner, 1986). Broer er med andre ord ikke bare en

hensiktsmessig teknologi, det er også en teknologi som kan være både rasistisk og klassediskriminerende.

Nå er nok dette eksemplet noe ensidig analysert av Winner: det fantes andre, om enn mer kronglete, veier ut til strendene. Det er heller ikke sikkert at å hindre busser faktisk var Moses' hensikt. Winners poeng står seg likevel: Teknologier har iboende verdiladede konsekvenser, enten de er bevisst designet (slik Winner tolker dem), eller de er bieffekter av teknologiene (hvis det ikke var Moses' hensikt).

Merk at Winners argument er at Moses innså at broene han designet, kunne ha samfunnsmessige konsekvenser i kraft av at de materialiserte de verdiene han ønsket å fremme. Moses brukte altså det faktum at teknologier er verdiladete, som basis for sitt mål med broene. Dette viser dynamikken i forholdet vårt til teknologi: Vi er ikke overlatt til teknologiens verdiladethet, men vi kan ta utgangspunkt i den og utnytte akkurat denne egenskapen – og det er jo grunnen til at vi utvikler teknologi.

Samfunns- og verdimessige konsekvenser av teknologier må slik sett betraktes som en samvirkning av teknologiske muligheter og menneskelig motivasjon. Men skal vi omsette denne erkjennelsen i en ønsket og bærekraftig samfunnsutvikling, er det sentralt at vi kjenner grensene for vår innflytelse over teknologien.

Sosiotekniske nettverk

I praksis er imidlertid ikke det så lett å kjenne disse grensene. For det første er det vanskelig å vite hvilke samfunns- og verdimessige